

Új Ember cikk 2009.05.24,

Hogyan lett az „érseki”-ből Rákóczi?

### ***Az iskolák államosításának egyik fejezete***

***Egyházi iskoláink állami kézbe vétele 1948 nyarán kezdődött, és 1949-ben zárult le. Ekkor szűnt meg teljesen a Rákóczi Kollégium. A történetekre - amely más iskolák sorsával is összefonódott - egy szemtanú, az egykori iskola tanára emlékezik.***

Az egyházi iskolák hatvan évvel ezelőtti államosítása sajátos bonyodalmak közt történt a Keleti Károly utcai iskola esetében. Ennek az iskolának szellemi atyja *Prohászka Ottokár* volt. Az ő eszméinek megvalósítására alakult meg a Regnum Marianum papi mozgalom (kongregáció), és létesült az egyetemi diákság részére a pesti és a budai Szent Imre Kollégium, a középiskolai ifjúság számára pedig 1898-ban a budai Mária Kongregáció, mely aztán megalapította 1903-ban a katolikus konviktust *Sebők Imre* vezetésével a II. kerületben, a Rókus-hegyi lépcsőnél, egy kis kápolnával. Az intézmény 1907-ben Rákóczi Ferenc nevét vette fel - a szabadságharcos fejedelem hamvainak Törökországból való hazahozatala után. Többszöri költözés után került sor a Keleti Károly utcai iskola és kollégium, majd a templom felépítésére. A konviktus neve Rákóczi Kollégium, az iskoláé Érseki Katolikus Gimnázium lett, az egész intézményé együtt Rákócziánium. Az esztergomi érsek csak felügyeletet gyakorolt fölötte, jogilag az iskola nem egyházi, hanem társulati intézmény volt. Felerészben papok, felerészben civilek tanítottak; a kollégiumi nevelők nagyobb része pap volt, és ők végezték a papi funkciókat a kollégiumhoz épült templomban is, melyet Krisztus királyságának tiszteletére szenteltek Rákóczi születésének 250. évfordulóján.



1943 decemberében kezdtem tanári pályámat az iskolában, ugyanakkor a Rákóczi Kollégiumban elláttam a nevelői (prefektusi) teendőket. Budapest ostromakor a kollégium és az iskola belövést és bombatalálatot is kapott. A lelkes pap tanárok irányításával és példamutatásával másfél év alatt sikerült az épületet rendbe hozni - ebben én is részt vettem. (Külön kiemelném *Honti Jenő*, *Tyúkoss Gyula*, *Ongrádi József* és *Schwarz- Eggenhofer Artúr* nevét, akiknek még utóbb is nagy szerepük volt az intézmény, illetve az egyház életében).

1946-ban, *Keresztury Dezső* minisztersége és *Honti Jenő* igazgatása alatt megkezdődött az általános iskola kiépítése. Egyelőre az I. gimnáziumi osztály helyett indult az általános iskola 5. osztálya. Nem volt alsó tagozat, ezért az orsolyiták közelben lévő leányiskolájához kapcsolták ezt a tagozatot; így lett a neve Budapesti

Érseki Katolikus és Szent Orsolya-rendi Általános Iskola. A felső tagozat továbbra is a Keleti Károly utcában maradt.

1948 júniusának végén került sor az iskola államosítására. *Mindszenty* bíboros nem járult hozzá, hogy papok tanítsanak államosított egyházi iskolákban, kivéve a hittanárokat, mert a hitoktatást ekkor még nem gátolta az állam. A tantestület így igen megfoghatkozott. A pap tanárok közül Ongrádi József (magyar-latin szakos) szembehelyezkedett a primás intézkedésével. Az átvételi aktusnál az állami tanügyi hatóság részéről *Szávai Nándor* tankerületi főigazgató volt jelen, a civil tanárok közül *Rátonyi Sándor* (testnevelő), *Hegyi Károly* (magyar-történelem), *Szögi Ferenc* (magyar- német-angol), *Szabó László* (rajz, művészet), *Szentkúti Kornél* (ének-latin), *Vágó György* (német-angol) és jómagam (magyar-német szakos). Hegyi Károly, aki a Rákócziánom utolsó igazgatóhelyettese volt, nem vállalta az igazgatóságot, így Szögi lett az új igazgató, helyettese pedig Szabó László. Ez a tanárokból és felettesekből álló együttes határozta el, hogy az iskola névadója Rákóczi Ferenc legyen.

A kollégium államosításával kapcsolatos tulajdonmegosztás valamivel később történt, *Beresztóczy Miklós* iránymutatása szerint, aki akkor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium egyházügyi főosztályának vezetője volt. Az országgyűlési döntés alapján a Rákócziánom Gimnázium és Internátus Egyesület vezetősége úgy intézkedett, hogy egyházi tulajdonba kerül a templom a mellette levő kis pavilonnal (mely most lelkészi hivatal és hittanterem), a kollégiumba vezető átjáróval és a hegyoldalban levő nagy pavilonnal együtt, ahol az ekkor már nem tanító papok és a szolgálattelévő apácák (a Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek) lakhatnak.

Az iskola működéséhez nem volt elegendő a kis létszámú, hiányos tanári kar. *Rajnavölgyi Géza* igazgatása alatt szeptemberben hozzácsatolták az I. kerületi Mátyás Király Gimnáziumot, mely jogilag szünetelt, mert épülete (az Ilona utcában részben megmaradt Egyetemi Gimnázium mellett) a háború alatt romba dőlt. Az így összevont iskola október folyamán kezdett működni mint II. Rákóczi Ferenc Gimnázium, végrehajtva az egyházas neveléssel való szakítást és az úttörőmozgalom bevezetését. A tantestület huszonnégy tanárral egészült ki (köztük hölgyek is); az érsekiből átvett osztályokat továbbra is együtt tartották, mellettük külön működött a Mátyástagozat. Egyik tagozat délelőtt, a másik délután tartotta óráit, heti váltásban. A Mátyás gimnázium tanárai mindkét tagozatban tanítottak.

Ez az állapot fél évet sem ért meg. Decemberben a gimnázium épületét ki kellett üríteni, mert 1949-ben nagyszabású népszámlálásra készült az ország, ahhoz pedig még nem volt meg a Központi Statisztikai Hivatal új épülettömbje. (Az államosított Rákóczi Kollégium igazgatóját, Ongrádi Józsefet karácsony táján két hétre behívták NÉKOSZ-tanfolyamra, közben a kollégiumot ellepték a Mindszentyt gúnyoló ifjú kommunisták, majd januártól fokozatosan népi kollégiummá alakult ez a házrész, miközben az apácák még egy évig ellátták konyhai, mosodai és egészségügyi teendőjüket, és pap tanárok is bent maradtak fél évig, így Schwarz-Eggenhofer is).

A kettős iskola 1949 januárjában egy harmadik iskolának félig romos épületében folytatta munkáját: a Szabó Ilonka utcában, ahol akkor az állami Egyetemi Gimnázium működött. Ennek elődje pedig a Királyi Katolikus Főgimnázium volt,

kapcsolatban a Ferenc József intézettel, vidéki tanulók részére. Ezt az iskolát eredetileg a Pázmány Péter alapította egyetemhez készülő utánpótlás céljából indították Nagyszombatban, 1688-ban.

Ezzel a harmadik iskolával egy évig még nem volt szervezeti kapcsolatunk. Egy épületen kellett osztoznunk, felváltva délelőtt és délután, negyvenperces órákban, ötperces szünetekkel, nehezen fűthető termekben, hideg nyitott folyosókon közlekedve a zord télen.

1949 szeptemberétől már nem tanítottam a Rákócziban, de megtudtam, hogy *Fiala Albert* igazgatása alatt összevonták az Egyetemi Gimnáziummal. A népszámlálás befejeztével, 1950-ben az egyesített iskola visszaköltözhetett a Keleti Károly utcába. Az iskola bejárata fölött az új név díszlett: II. Rákóczi Ferenc Gimnázium.

2008 áprilisában ünnepeltek a nagy múltú iskola diákjai. Voltaképpen nem a Rákóczi Gimnázium 320. évét ünnepelték, mert ezen a néven az iskola még csak hatvanéves, hanem egy sokkal régebbi, nemes veretű intézményét, mely mint Egyetemi Gimnázium ezen a néven szünetelt ugyan, de negyven évre elhelyezést kapott az „érseki”-ből lett Rákóczi Ferenc Gimnáziumban. A Rákóczi Gimnázium annyiban tekinthette magát a (Királyi Katolikus) Egyetemi Gimnázium jogutódjának, hogy onnan került ki a tanári kar nagyobb része. De negyven év után megkezdődött a két iskola szétválása.

1990 után a XVII. századi alapítású iskola újra birtokba vehette Szabó Ilonka utcai régi épületét mint Egyetemi Katolikus Gimnázium. Újraindításán sokat fáradozott nagyon szeretett és nemrég elhunyt idős kollégám, *Szerdahelyi Andor*. Az iskola rövid története olvasható a bejáratnál, mindkét iskoláé pedig a néhány éve teljesen átépített és kibővített Rákóczi Ferenc Gimnázium bejáratán belül elhelyezett fali emléktáblákon.

**Elekfi László**